

طبیعت از منظر بوم‌شناسی

د. شاعرانگی

نصرت‌اله صفائیان



نشر جغد

www.ketab.ir

سروشنامه	: صفاییان، نصرت‌الله، ۱۳۲۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: طبیعت از منظر بوم‌شناسی در شاهنامه‌گی / نصرت‌الله صفاییان.
مشخصات نشر	: تهران: نشر جغد، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۱۲ ص. : جدول. : ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س. ۳.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۴۸۰-۷-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۹۸ - ۲۹۱.
موضوع	: نقد بوم‌شناختی Ecocriticism
موضوع	: ادبیات و محیط زیست Literature and environment
موضوع	: طبیعت در ادبیات شاعران ایرانی
موضوع	: بوم‌شناسی در ادبیات شاعران ایران
موضوع	: شاعران ایرانی
موضوع	: Poets, Iranian
موضوع	: طبیعت - شعر
موضوع	: Nature - Poetry
موضوع	: Setting (Literature)
رده‌بندی کنگره	: ۹۰۰ PIR ۱۳۹۷ ص ۲/ط
رده‌بندی دیویی	: ۸۳۶/۸۵۰
شماره‌ی کتابشناسی ملی	: ۵۲۵۲۶۸۳

www.ketab.ir



نشر جغد

طبیعت از منظر بوم‌شناسی در شاعرانگی

نصرت‌اله صفائیان

ناشر: نشر جغد

ویراستار: محمد حسن جویری

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۷

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

لینوگرافی: چاپ سرمدی

صفحات: نگاه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۴۸۰-۷-۱

همه‌ی حقوق برای مؤلف محفوظ است.



Paper from well managed forests and controlled sources.

کاغذ این کتاب از جنگل‌ها و منابع کاملاً مدیریت‌شده تهیه شده است.

پیشگفتار نخست ۱۳
پیشگفتار دکترا علی حسینی ۱۵
پیشگفتار استاد الحاجین وهاب زاده ۱۷

فصل نخست

بخش اول

حرف‌هایی درباره‌ی بعضی از اطلاعات به کاررفته در این نوشتار

سرآغاز ۲۱

۱. اکوکریتیسیم یا نقد بوم‌شناختی ۲۲

۲. شعر چیست؟ شاعر کیست؟ ۲۴

۳. بوم و بوم‌شناسی چیست؟ بوم‌شناس کیست؟ ۲۶

۴. محیط زیست و نقد بوم‌گرا ۳۰

۵. زیست‌جهان، جهان‌بینی ما ۳۱

۶. منظر و اندیشه-منظر ۳۳

بخش دوم

در شناخت طبیعت، پیوند شاعران، بوم‌شناسان و دیگران

پیشگفتار ۳۷

۱. طبیعت از منظر بوم‌شناسان ۳۸

۲. طبیعت از منظر عرفا، فلاسفه و فیزیک‌دانان ۴۰

۳. طبیعت از منظر اسطوره ۴۳

۴. طبیعت از منظر شاعران ۴۶

فصل دوم

طبیعت از منظر بوم‌شناسی در ادب و شعر فارسی

پیشگفتار ۵۱

۱. از نخستین شعر فارسی تا میانه‌ی قرن پنجم هجری ۵۲

الف: سروده‌های نخستین تا میانه‌ی قرن پنجم هجری

ب: از قرن چهارم تا میانه‌ی قرن پنجم هجری - نگاه رمانتیک به طبیعت

۲. از نیمه‌ی دوم قرن پنجم تا قرن هفتم هجری ۸۴

الف: دوره‌ی کپی‌برداری از تصاویر طبیعت

ب: دوره‌ی ستایش و مرثیه یا عصر دروغ‌گویی

۲-۱. طبیعت در شاعرانگی‌های چند شاعر سرآمد در قرن هفتم هجری

پیشگفتار ۸۹

۱-۱-۲. مولانا ۹۰

۲-۱-۲. سعدی ۹۹

۳-۱-۲. حافظ ۱۰۳

۳. از قرن هشتم تا دهم هجری ۱۰۵

۴. از قرن دهم تا عصر مشروطه ۱۰۷

۴-۱. پیدایش سبک هندی

۵. در سروده‌های دوره‌ی مشروطه ۱۰۸

۵-۱. دوره‌ی بازگشت

۵-۲. شاعرانگی‌های بوم‌شناسانه در عصر مشروطه

۵-۳. ظهور نیما یوشیج، شاعر طبیعت

فصل سوم

طبیعت‌انگیزی در بوم‌شناسی در شاعرانگی‌های شش شاعر معاصر

پیشگفتار ۱۳

بخش نخست

ابزار کاوش و کلیدواژه‌های بررسی: ادبی (تخیلات) شاعران ۱۱۴

۱. دانش‌های معانی، بلیغ، بیان و...

۲. خوانش شعر به‌عنوان یک ابزار کاوش

بخش دوم

۱. بوم‌شناسه‌های نیما یوشیج ۱۲۱

۲. بوم‌شناسه‌های احمد شاملو ۱۳۷

۳. بوم‌شناسه‌های سهراب سپهری ۱۶۷

۴. بوم‌شناسه‌های فروغ فرخزاد ۲۰۱

۵. بوم‌شناسه‌های مهدی اخوان ثالث ۲۲۵

۶. بوم‌شناسه‌های محمدرضا شفیعی کدکنی ۲۴۷

فصل آخر

جمع‌بندی ۲۹۳

منابع ۲۹۹

یادداشت انگلیسی ۳۰۶

www.ketab.ir

پیشگفتار خودمونی

اندیشه‌ی نوشتن این کتاب از آنجا آغاز شد که کتاب اکولوژی و محیط زیست خودمونی که نویسنده‌اش خوش‌خیالانه فخر کرده بود خوانندگان بی‌شماری، برای حل مشکلات محیط زیست، آن را روی دست خواهند برد. ری دستش ماند! به گفته‌ی کتابفروشان آگاه، اهالی جهان ادبیات و شعر دوستان که بیشترین جمعیت کتابخوان و اهل مطالعه را در ایران تشکیل می‌دهند، نیز رغبتی به خواندن کتاب‌های زیست‌محیطی و به‌خصوص کتاب مذکور از خود نشان نداده بودند! این اندیشه در ذهن راوی پدید آمد که نگار، در یک سوی رودخانه ادیبان و شاعران و کاتبان، سرگرم کار شعر و پایکوبی و تعریف از ییبارهای طبیعت و در آن سوی دیگر اهالی محیط زیست نگران از بی‌آبی و بی‌جایی و بی‌عذاب و بی‌هوایی فریاد می‌زدند؛ راوی در اندیشه‌ی ساختن پلی میان ادیبان و بوم‌شناسان بودم که ناگهان، «پلنده‌رود» از زاینده‌گی بازماند، تالاب‌های زیبای ایران خشک، جنگل‌ها به سوی کویر شدن و ریزگردها میدان‌دار شدند؛ و بهار خاموش که راشل کارسون از آن یاد کرده بود از راه رسید. در این سکوت مرگبار بود که صدای بوم‌شناسان به گوش‌ها رسید و برطرفداران محیط زیست برای شرکت در مراسم یادبود یا بزرگداشت طبیعت از دست‌رفته افزوده شد. بدین‌سان بود که این بوم‌شناس نه از سرتفتن که برای چاره‌جویی پا در گنار شاعران نهاد. در این سیر و سفر همسفرم

مهربانو، مریم شکری، بوم‌شناسی که جامعه‌شناس جهان گیاهی است با نگرانی مرابدرقه و به ادامه‌ی راه تشویق می‌نمود. دوستانی هرکدام به نوعی، برای ادامه‌ی راه، یاری‌ام داده و تشویق نموده‌اند، اما در این میان نقش دکتر علی حصوری، ادیبی که موشکافانه کاستی‌ها و اشکالات کتاب را صاحب‌نظرانه اصلاح و یادآور می‌شد، شایسته‌ی قدردانی ویژه‌ای است. لبخندهای بیژن فرهنگ دره‌شوری، بوم‌شناس پیشکسوت، به‌عنوان اولین خواننده‌ی این کتاب و هم‌چنین تشویق محقق ارجمند، جناب ع. پاشایی از آغاز تا پایان نگرارش و رهنمودهای کارشناسانه‌شان فراموش‌نشدنی است. برای زیباساختن روی جلد کتاب نیز دوستان هنرمندی تلاش وافر داشته‌اند، در این راستا قدردانی‌ام را از مهندسین ارغوان و آریان کاشف، دکتر سیروس آزادی و هم‌چنین از آقای علیرضا غزالی فرد ابراز می‌دارم. ناگفته نماند که اگر صبر و حوصله و توانمندی دکتر مرید حسن جوری در امور اینترنت و صفحه‌آرایی نبود، معدود خوانندگان صبور را نیز حوصله‌ای نداشتند. این کتاب تا آخر میسر نمی‌شد؛ و حرف آخر این‌که راوی از همه‌ی یاری‌دهندگان در نگارش این کتاب به‌ویژه سرکار خانم موزان محقق و آقایان مسعود شهریاری و خشایار فهیمی و سایر کارکنان «کارگاه اتفاق» که سهم ارزنده‌ای در تکمیل این کتاب داشته‌اند، سپاسگزار است.

نصرت‌اله صفاییان